PARADIGME ALE COMUNICĂRII PREZIDENȚIALE: GENEZĂ, PERSUADARE, RITUALIZARE

PARADIGME ALE COMUNICĂRII PREZIDENȚIALE: GENEZĂ, PERSUADARE, RITUALIZARE

Aurelia PERU-BALAN, ***doctor habilitat în științe politice,***
Institutul de Cercetări Juridice, Politice și Sociologice
peruaurelia@gmail.com

Vitalina BAHNEANU, ***doctor în filologie,***
Universitatea de Stat din Moldova
vitalina.bahneanu@gmail.com

Rezumat

Articolul propus conține o analiză lapidară a tendințelor comunicării prezidențiale care se pot cristaliza în politici ale comunicării prezidențiale. Autorii reamintesc cele trei forme primordiale de comunicare prezidențiale prin televiziune: imperativă, agora și interactivă. Studiul include o abordare istorică a tradiției principalelor două tipuri de discursuri prezidențiale – discursul inaugural și discursul despre Starea națiunii. În acest sens, sunt analizate discursurile inaugurale ale președintelui francez Emmanuel Macron, a președintelui român Klaus Iohannis, președinților americani – Barack Obama și Donal Trump. Din perspectiva tradiției și a dimensiunii persuasive, își găsesc abordare și discursurile președintilor Republicii Moldova - Mircea Snegur și Nicolae Timofti.

Cuvinte-cheie: *comunicare politică, președinte, model agora, model interactiv, discurs de inaugurare, discurs despre starea națiunii.*

Summary

The study contains a concise analysis of presidential communication tendencies that could get finalized into presidential communication polices. The author's reminds the three primordial forms of presidential communication through television: imperative, agora and the interactive one. The study includes also a historical approach of the tradition of the main two types of presidential discourses –the opening speech and the speech about the Nation's State. In this regard there have been analyzed the opening speeches of the French president Emmanuel Macron, of the Romanian president Klaus Iohannis and of the American presidents Barack Obama and Donal Trump. Following the perspective of the tradition and of the persuasive dimension, there have been also researched the speeches of presidents of the Republic of Moldova – Mircea Snegur and Nicolae Timofti.

Keywords: *political communication, president, agora model, interactive model, opening speech, speech about the Nation's State.*

Comunicarea prezidențială: conceptualizare. Comunicarea prezidențială constituie o parte componentă a procesului comunicării politice. Comunicarea prezidențială se manifestă ca o formă de comunicare cu impact asupra opiniei publice, asupra funcționării sistemului politic, cu rezonanță în sfera publică și cu profundă încărcătură simbolico-politică. Comunicarea prezidențială este o comunicare instituționalizată, în tipul căreia actorii comunicării interacționează între ei utilizând o serie de ritualuri menite să producă vizibilitate în sfera publică. Aceasta presupune transmiterea mesajelor,

opiniei și discursurilor prezidențiale prin intermediul unui birou de presă. Comunicarea dintre instituția prezidențială și mass-media, se realizează prin intermediul serviciului de presă și al unui purtător de cuvânt. Totuși, în epoca *e-comunicării* și, implicit, a *social media*, actorii politici evită, deseori, canalele mediatice clasice, plasându-și opiniile, viziunile pe propriile conturi de Facebook, Twiter, acestea servind ulterior surse de informare pentru mass-media

Comunicarea prezidențială, fiind parte din mozaicul comunicării politice, trebuie să urmeze, după cum menționează Jacques Seguela, consultant politic în spațiul francez, regula celor trei "S":

"*Simplitate*" – pentru ca cetățenii să poată înțelege ceea ce politicienii vor să transimtă;

"S*pectacol*" – pentru a atrage atenția și interesul oamenilor și a da o formă plăcută;

"*Substanță*" – mesajele trebuie să aibă o încărcătură de idei despre problemele importante, să nu fie simple vorbe fără conținut [1].

La rândul său, Jacques Gerstlé definește comunicarea prezidențială ca pe „un ansamblu de eforturi ale președintelui, canalizate în direcția unui control - prin cuvânt, tăcere, acțiune - al definirii situației politice oferite de mijloacele media și de alți actanți politici, sprijnindu-se pe resursele oferite de poziția instituționala" [2]. Mai mult, comunicarea prezidențială, accentuează Gerstlé, are ca bază de susținere „administrarea popularității președintelui și a deciziilor acestuia, precum și de menținere a legitimității"[3].

De asemenea, adăugăm noi, comunicarea prezidențială alimentează, constant, autoritatea președintelui. Se produce aceasta în special în condițiile regimurilor parlamentare, unde atribuțiile prezidențiale sunt limitate, cum ar fi și cazul Republicii Moldova. Bunăoară, în urma refuzului repetat al președintelui țării de a numi în funcții câțiva miniștri, o atribuție constituțională a șefului statului, [4] Igor Dodon își argumentează de fiecare dată decizia prin intermediul contului personal de pe Facebook, care mai apoi se transformă în comunicare mediatică, în știre din buletinele informative. În așa manieră, invocând aspecte legate de integritate sau profesionalism, președintele își reitereză legitimitatea, pentru a nu decădea definitv din „piramida puterii".

Camelia Beciu definește *comunicarea prezidențială* ca cea care desemnează ansamblul practicilor și tehnicilor de comunicare prin intermediul cărora instituția prezidențiala și/sau președintele diseminează informația de interes public și național. Comunicarea prezidențială este, în opinia autoarei, una din cele mai ritualizate forme de comunicare politică. Ajugând în funcția de președinte, protagonistul ar semna un contract de comunicare cu națiunea. Momentele în care președintele are o intervenție sau o convorbire devin momente excepționale, ajung să fie evenimente în sine sau semne că pe scena politică se întamplă ceva de importanță maximă, de aici rezultă așa- numitul „*Contract de comunicare*". Prin acest contract, conchide autoarea, președintele este „*reprezentantul națiunii*". Camelia Beciu consideră că președintele, „ca reprezentant al națiunii, evocă sau celebrează memoria colectivă". Atunci când președintele se adresează națiunii ce deține o anumită istorie, el o face în calitate de cetățean, lider politic și lider simbolic. Ca *lider simbolic*, președintele se adresează națiunii-colectivitate, încarnând valori, caractere și idealuri colective. Ca *lider politic*, președintele comunică în numele unui stat. Iar în calitate de *cetățean,* președintele se adreseaza în numele opiniei publice [5].

Se întâmplă uneori, cum ar fi cazul Republicii Moldova, ca unele segmente de electorat să nu perceapă președintele ca pe un lider simbolic și reprezentant al națiunii. Fenomenul este datorat polarizării excesive a electoratului moldovean în trei categorii mari: simptizanți ai forțelor pro-ruse, simpatizanți ai partidelor pro-europene și partidelor unioniste din sistemul partidist autohton. Astfel, după scrutinul din noiembrie 2016, pe rețelele de socializare au apărut o serie de comentarii cu genericul *Dodon nu este președintele meu*.

Referindu-ne la formele mediatice de comunicare prezidențială, aceasta include conferințe de presă, briefinguri, mesaje convenționale, participări la emisiuni televizate, opinii expuse în varii contexte politice la nivel național și internațional. O dominantă în comunicarea prezidențială o constituie *discursurile prezidențiale.* Acestea sunt construite în baza startegiilor și argumentației persuasive utilizate, de fapt, de către întreaga clasă politică pentru a obține adeziunea electoratului. Discursul prezidențial determină în mare parte imaginea publică, care reprezintă „o viziune globală asupra persoanei", ea provenind „din experiența individuală și din informațiile parvenite din mass-media", „sinteza a tot ce știm, adevărat sau fals, despre subiectul pe care il reprezintă"[6].

Jacques Gerstlé opinează că grație sufragiului universal, dar mai ales aseparației puterilor, instituțiile media, televiziunea, în mod deosebit, au dobândit o importanță strategică în jocul puterii. Iar acest fapt a determinat un proces de administrare zilnică a comunicării prezidențiale. Altfel spus, „președintele duce o campanie fără oprire, în care comunicarea se bazează pe popularitate" [7].

Axându-se, în studiul său, pe implicațiile televiziunii în mediatizarea discursului prezidențial, francezul Jean Mouchon formulează trei modele de comunicare: *autoritar, agora și interactiv* [8].

A. Modelul autoritar sau *modelul diadic* este modelul în care președintele se prezintă ca o autoritate menită să răspundă întrebărilor jurnalistului-vedetă cu privire la punctele esențiale ce interesează populația. Modelul autoritar funcționează pe baza unei diade. Mediatorul și omul politic sunt omniprezenți, întâlnirea lor este construită în jurul întrebărilor puse de jurnalist și a răspunsurilor celui de al doilea. Publicul este absent din studio**,** în schimb, jurnalistul vorbește în numele protagoniștilor absenți, conform formulei „ceea ce interesează poporul". Această formă de legitimitate autoacordată presupune îndeplinirea a două condiții pentru a fi acceptată de public: un nivel de celebritate ridicat pentru jurnalistul în cauză și o recunoaștere suficientă a competenței sale profesionale. În Franta, aceasta este emisiunea **„***Asta ne interesează, Domnule Președinte",* unde titlul exploatează abil artificiul falsului discurs direct. Modelul impozitiv pune în evidență modelele clasice utilizate în media, cu mare succes și scoate la suprafață, implicit, o concepție a publicului bazată pe elitismul social.

Televiziunea rusă NTV, după alegerile din 2018, în contextul diminuării ratingului prezidențial, marcată de reforma cenzului de pensionare, a lansat emisiunea politică „*Moskva. Kremli. Putin*", moderată de cunoscutul telejurnalist, promotor al ideologiei Kremlinului, Vladimir Soloviov. În Republica Moldova, președintele participă, lunar, la emisiunea „*Linia directă*", difuzată la postul de televiziune *Accente TV*, controlată de Partidul Socialiștilor din Republica Moldova. Este selectat modelul autoritar, chiar

dacă președintele este intervievat de doi jurnaliști, ambii însă de la instituția respectivă. Modelul autoritar este preferatul și la celelate televiziuni, la care este invitat președintele. Publicul este absent, iar moderatorul intervievează din perspectiva interesului pe care îl manifestă telespectatorul, a informațiilor din mass-media.

B. Modelul agora aduce împreună protagoniștii: omul politic este întotdeauna în prezența unuia sau a mai multor jurnaliști, dar este și confruntat direct cu un public. Jurnalistul nu mai este mediator. Pentru că cei în numele carora vorbea sunt alături de el, nu se mai poate exprima „prin procură". El trebuie să supravegheze derularea corectă a emisiunii, timpii fiecăruia, prezentările, tranzițiile și luările de cuvânt. Alegerea publicului se face dupa criterii distinctive (profesie, poziție politică etc.) pentru a asigura o bună reprezentativitate a societății pe care palierele sociologice și politice tind întotdeauna să o limiteze. Totuși, interacțiunea rămâne asimetrică din mai multe motive. Modelul are tendința să sublinieze diferența de statut a interlocutorilor și să stabilească o ierarhizare greu de ignorat. Mai mult, luarea de cuvânt se face la comandă într-un timp foarte redus și fără posibiltiatea de a continua dialogul. Astfel, o întrebare pusă, după ce ai obținut răspunsul, nu mai presupune comentarii, fapt ce duce la frustrări.

C. Modelul interactiv este un model de comunicare prezidențială ce se desprinde complet de logica spectacolului. Spre deosebire de modelul agora, modelul interactiv este caracterizat prin relația directă și prelungită cu președintele. Rolul jurnalistului este redus la minim. Dispozitivele tehnice – duplex televizat, conversație telefonică – devin mijloacele de punere în contact. Acest model antrenează o participare mai numeroasă a publicului și interacțiuni mai lungi. Modul de selecție a participanților și existența unor reguli stricte ale luărilor de cuvânt determină și calitatea acestui tip de dezbatere publică. Totuși, complexitatea problemelor puse în discuție nu permite întotdeauna un răspuns imediat, convingător și așteptat de o bună parte a publicului. Modelul interactiv este cel mai egalitar din toate cele trei modele.

Comunicarea prezidențială: în căutarea unui spațiu de intervenție personalizat

Fascinat de faptul de a putea să se adreseze unui public foarte larg, omul politic s-a lăsat mult timp orbit, convins că eficacitatea mesajului său era asigurată de prezența într-un studio de televiziune. Conferința de presă, proba de bravură pe timpul generalului de Gaulle e deja invechită. New media, explozia *e-comunicării* au schimabt paradigma comunicării prezidențiale. Dezinteresul publicului pentru emisiunile TV, mai ales la tineri, demonstrează neînțelegerea și indiferența pentru prestații considerate adesea formale și deconectate de la realitatea trăita zi de zi [9]. În epoca informațională și new media, nu mai poate fi acceptată comunicarea prezidențiala din perioada generalului de Gaulle, impregnată de rigiditate și de formalism, de atitudinea distantă a gazdei. De-a lungul timpului și într-o manieră imperceptibilă, enunțul prezidențial cedează locul unor forme de expresie mai puțin formale.

În intenția de personalizare și de creare a unui anturaj inedit, și președintele moldovean Igor Dodon, încurajat de consilierii pe comunicare, a organizat la 27 iunie 2017 o întâlnire cu jurnaliștii de pe ambele maluri ale Nistrului la vila prezidențială de la Holercani. Președintele nici nu a anuțat despre o conferință de presă, ci o „întâlnire" cu presa, care a început la ora 19.00, „în aer liber", pe malul Nistrului: „*Sper ca și condițiile*

climaterice să ne permită buna desfășurare a acestuia. … Voi încerca să răspund la toate întrebările actuale. Sunt convins că va fi o discuție foarte interesantă" [10].

Perimarea unui model formal în comunicarea obișnuită – conferința de presă - marchează sfârșitul unei perioade de relații foarte asimetrice între autoritatea politică și cetățeni. Enunțul prezidențial țintește întâlnirea cu oamenii. Acest obiectiv, afișat în mod deschis, obligă la o actualizare a discursului și a comportamentului pentru a se conforma schimbărilor la nivel de gusturi și de valori în societate. Dezvăluindu-și dimensiumea umană, președintele este mai aproape și mai familiar, dar, în același timp, este mai ușor supus judecăților celor care îl descoperă. Prestațiile sale televizate devin din ce în ce mai mult ocazii de a lucra cu propria persoană și prezența. Ajutat de consilierii săi în comunicare, supraveghează alegerea modelelor și elaborează mesajul ce trebuie transmis în funcție de caracteristicile situației politice, de contextul economic și de cunoașterea subiectului în cauză. In afara cadrului ritualizat al luării de cuvânt oficiale, președintele trebuie să deschidă un *spațiu de intervenție personalizat*. Totuși, acesta trebuie să nu abuzeze de el, ci să îl folosească ocazional, ca să evite întoarcerea la instituționalizarea formulei care ar fi percepută rapid drept o comunicare oficială deghizată, dacă nu chiar de propagandă.

Tipologia comunicării prezidențiale instituționalizate

Raportate la varii contexte – politice, de securitate, economice, culturale etc. - putem distinge mai multe tipuri de discursuri prezidențiale.

Cele mai puternic ritualizate rămân a fi:

- *discursul inaugural*
- *discursul despre Starea Națiunii*

Totodată, cu prilejul unor anumite ocazii, președintele – prin serviciul de presă - lansează mesaje în mass -media. De regulă, acestea sunt :

- *mesaj cu prilejul Sărbătorii naționale (Ziua Independenței)*
- *mesaj cu prilejul Anului Nou (și de Crăciun)*
- *mesaj cu prilejul Sărbătorilor de Paști*
- *mesaje felicitare-mulțumire cu ocazia investirii în funcție*
- *mesaj de condoleanțe*.

Legitimitatea discursului inaugural

Președintele american George Washington este cel care a lansat tradiția adresării publice imediat după depunerea jurământului. Pentru a-și putea exercita atribuțiile, noul președinte trebuie să depună un jurământ de credință, numit *Legământul funcției*, care consta într-o frază de doar 25 de cuvinte: „*Jur solemn că voi indeplini cu credință funcția de președinte al Statelor Unite și voi menține, proteja și apăra Constituția Statelor Unite cum voi putea mai bine*", explică Prof. Dr. Donald Kennon, vicepresedinte al U.S. Capitol Historical Society [11].

Dupa depunerea jurământului, președintele nou investit sustine discursul inaugural în fața mulțimii. „În acest discurs, noul presedinte nu abordeaza linii ale politicii pe care o va urma, ci mai degrabă invocă idealurile americane aplicate la condițiile specifice ale prezentului", a precizat profesorul Kennon [12]. Ceremonia investirii are loc în aer

liber, în mijlocul mulțimii, pentru a consfinți caracterul democratic al votului popular. Toți președintii americani din istoria recentă si-au încheiat juramântul cu invocarea divinității : „*Așa să-mi ajute Dumnezeu*!"[13].

Fraza respectivă este rostită și de Președintele României. Președintele nou-ales depune, conform art.82 din Constituție, în ședința comună a Camerei Deputaților și a Senatului, următorul jurământ: „*Jur să-mi dăruiesc toată puterea și priceperea pentru propășirea spirituală și materială a poporului român, să respect Constituția* și legile țării, să apăr democrația, drepturile și libertățile fundamentale ale cetățenilor, suveranitatea, independența, unitatea și integritatea teritorială a României. Așa să-mi ajute Dumnezeu!" [14].

Un jurământ aproape similar depune și Președintele Republicii Moldova. Deosebirea constă în faptul că lipsește fraza cu evocarea divinității și în cazul României se invocă drepturile cetățeanului, iar în cazul Președintelui Repubicii Moldova – drepturile omului. Conform art. 79 din Constituție, președintele Republicii Moldova depune următorul jurământ: „*Jur să-mi dăruiesc toată puterea și priceperea propășirii Republicii Moldova, să respect Constituția și legile țării, să apăr democrația, drepturile și libertățile fundamentale ale omului, suveranitatea, independența, unitatea și integritatea teritorială a Moldovei*".

Prima Constituție a statului independent și suveran Republica Moldova a fost adoptată în anul 1994. Iată, însă, textul Jurământului depus de către primul Președinte al Republicii Moldova, Mircea Snegur, la 15 ianuarie 1992: „*Iubit popor! Onorată asistență ! Jur solemn să slujesc cu credință poporul Republicii Moldova, să respect cu strictețe Constituția și celelalte legi ale Republicii Moldova, să garantez drepturile și libertățile cetățenior, să îndeplinesc în mod conștiincios înaltele obligațiuni de Președite*" [15].

A urmat apoi serviciul divin. Mircea Snegur a primit binecuvântarea din partea Arhnipiscopului Chișinăului și al Întregii Moldove Vladimir. La momentul cela Snegur avea susținere din partea Bisericii Ortodoxe autohtone :

„*Din mila lui Dumnezeu, Domnia Voastră sunteți ales pentru oblăduirea acestui colț de pământ strămoșesc… Dumnezeu cel Atotmilostiv și Atotputernic să vă învrednicească cu cuget bun și înțelepciune șă să Vă binecuvânteze cu al său har întru slujire fructuoasă poporului nostru și viitorului său.*" [16].

În Federația Rusă, jurământul pe care îl depune Președintele statuează atât drepturile cetățeanului, cât și drepturile omului: „*Jur să respect și să apăr drepturile și libertățile omului și ale cetățenilor, jur să respect și să protejez Constituția Federației Ruse, jur să apăr suveranitatea, securitatea și integritatea statului și să servesc cetățenii cu seriozitate în cursul mandatului meu de președinte" [17].*

Declarațiile memorabile făcute de liderii de la Casa Albă în timpul dicursului inaugural

George Washington, 1789: „*Menținerea vie a flăcării sacre a libertății și a modelului republican de guvernare sunt considerate, pe bună dreptate, baza profundă a încrederii poporului american*".

Abraham Lincoln, 1865: „*Cu răutate față de nimeni, cu bunătate față de toți, cu fermitate în dreptate, întrucât Dumnezeu ne lasă să vedem dreptatea, haideți să ne terminăm lucrarea și să vindecăm rănile națiunii*".

Franklin D. Roosevelt, 1933: "Această mare națiune va îndura multe și a îndurat multe, va renaște și va prospera. Așa că, întâi de toate, dați-mi voie să îmi exprim convingerea că singurul lucru de care trebuie să ne temem este teama însăși".

Kennedy J., 1961 :"*Compatrioții mei americani, nu vă întrebați ce poate țara să facă pentru voi, ci ce puteți face voi pentru țară.* Compatrioți din lumea întreagă, nu vă întrebați ce poate face America pentru voi, ci ce putem face împreună pentru libertate.»(Frază preluată de mulți președinți).

Bill Clinton, 1993: «Tot ce nu funcționează în America poate fi îndreptat prin ceea ce funcționează în America».

Barack Obama, 2009: «Azi vă spun că provocările care ne așteaptă sunt reale. Sunt grave și numeroase. Nu vor fi depășite ușor sau într-un timp scurt. Dar îți spun, America: Vor fi depășite!" [18].

Barack Obama, 2012: Rolul cetățenilor în Democrația noastră nu se încheie cu procedura de vot. America niciodată nu așteaptă să facă ceva pentru noi, este vorba despre ce noi împreună, prin muncă grea și frustrantă de autoguvernare putem face pentru America. Acesta este principiul pe care ne bazăm. (intertext- - discursului lui Kennedy). (*Vezi Anexa nr. 1. Secvențe din discursul inaugural Obama, 2012)*

Donal Trump, 2016: „*Ceea ce contează cu adevărat nu este ce partid controlează guvernarea, ci dacă guvernarea este controlată de popor.*"

Discursul de inaugurare: coerența celui mai ritualizat discurs politic
Donal Trump, 20 ianuarie 2016

Politologii au apreciat discursul de inaugurare al Președintelui Donald Trump ca fiind un discurs populist. Discursul președintelui republican, într-adevăr, a fost unul deosebit de cel al predecesorilor săi. Obama a arătat franc distanțarea dintre reprezentanții instituțiilor puterii de la Washington și poporul din provincia americnă. Americanii au recepționat un semnal: America se schimbă. Astfel, președintele ales scoate în vileag enormitatea mizei acestui exercițiu democratic:

„*Ceremonia de astăzi, totuși, are o semnificație specială. Pentru că astăzi nu doar transferăm puterea de la o Administrație la alta sau de la un partid la altul – ci transferăm puterea din Washington ca să o dăm înapoi vouă, Poporul American. Pentru prea mult timp un grup mic din Capitala țării noastre a cules roadele guvernării, în timp ce cetățenii au suportat costurile. Washington …Guvernanții s-au protejat pe ei înșiși, dar nu și pe cetățenii țării noastre…Toate acestea se schimbă începând de aici și de acum, pentru că acest moment este momentul vostru: vă aparține. Este ziua voastră. Ceea ce contează cu adevărat nu este ce partid controlează guvernarea, ci dacă guvernarea este controlată de popor.*"

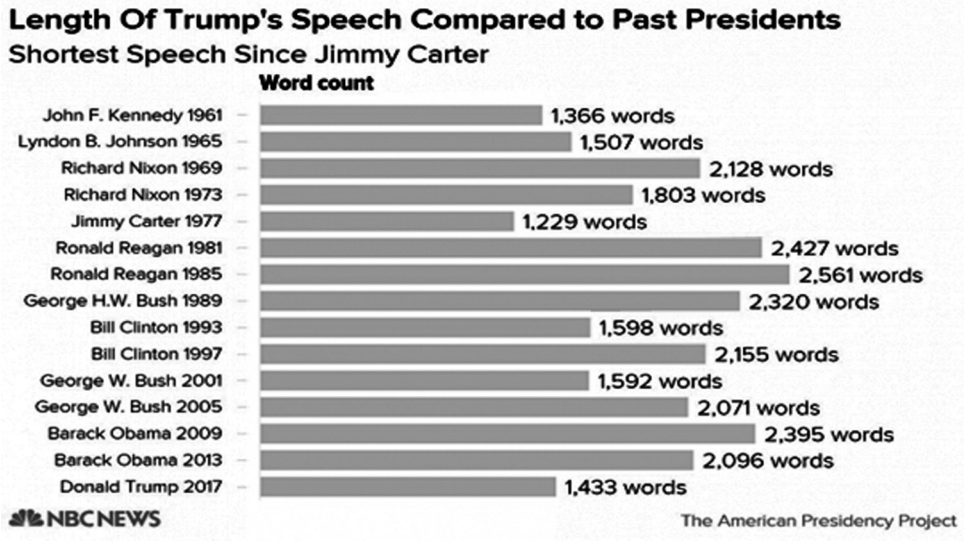
Retorica populistă reiese și din fragmentele discursive ulterioare, care poate fi redusă la următorul slogan : "*America - mai întâi!* "Cumpără american, angajează american !"În acest sens, populismul trumpian se apropie de cel al populiștilor europeni de dreapta, tentați să demonstreze, să supravegheze și să conserveze tot ce este național, autohton, inedit, în contextul crizei migraționale și politicilor de austeritate, elaborate de Bruxelles.

„*Decenii la rând am îmbogățit industriile străine pe spinarea industriei americane. Am subvenționat armatele altor țări în timp ce am permis sărăcirea foarte tristă a armatei proprii. Am apărat granițile altor țări în timp ce am refuzat să le apărăm pe ale noastre. Și am cheltuit trilioane de dolari peste ocean, în timp ce infrastructura Americii s-a degradat și*

a decăzut. Am îmbogățit alte țări, în timp ce averea, puterea și încrederea țării noastre au dispărut dincolo de orizont.De astăzi o nouă misiune guvernează țara noastră. Din acest moment America va fi pe primul loc. Vom respecta două reguli simple: cumpără american, angajează American."

Discursul inaugural al Președintelui american Donald Trump a ținut aproximativ 16 minute. Potrivit analiștilor, a fost unul dintre cele mai scurte discursuri de învestitură din istoria Statelor Unite și cu siguranță cel mai scurt din ultimii 40 de ani. Astfel, discursul lui Trump a avut 1.433 de cuvinte, în timp ce predecesorul său, Barack Obama, a ținut *un speech* de 2.395 de cuvinte la preluarea primului său mandat și unul de 2.096 de cuvinte în 2013. Cele mai lungi discursui din ultimele patru decenii le-a ținut republicanul Ronald Reagan, 2.427 de cuvinte în 1981 și 2.561 cuvinte în 1985. În schimb, Jimmy Carter a vorbit în 1977 mai puțin decât Trump - 1.229 cuvinte**.**

Cel mai lung discurs inaugural i-a aparținut lui William Henry Harrison, în 1841. Enciclopedia Britanică scrie că discursul său a ținut o oră și 45 de minute, iar președintele a refuzat să-și pună pălăria sau paltonul, în ciuda viscolului puternic. De altfel, Harrison avea să moară luna următoare, din cauza pneumoniei căpătate cu prilejul preluării mandatului [19]. După numărul de cuvinte, NBC News face o ierhahizare a discursurilor de inaugurare:

Discursul de victorie al Președintelui francez Emmanuel Macron

Ceea ce este comun în discursivitatea prezidențială americană și cea europeană– cuvinte de mulțumire predecesorilor, chiar dacă aceștia provin din tabere politice rivale. Momente ce lipsesc cu desăvârșire din discursivitatea președinților moldoveni. De parcă orice schimbare a șefului de stat începe de la foaia albă, fără predecesori, fără valori comune, în final, fără continuitate. Președinții, de pe un continent și altul, redau speranța că odată cu venirea lor la putere lucrurile vor perpetua spre bine, spre bunăstare, stabilitate. De asemenea, un speciment al discursurilor prezidențiale este de a se autoidentifica ca *Salvatori ai națiunii*.

Emmanuel Macron, discursul învingătorului, 7 mai 2017:

„Voi apăra Franța, interesele sale vitale, imaginea sa, mesajul său. Voi apăra Europa !" Fiind cel mai tânăr președinte al Franței, ales la doar 39 de ani, Emmanuel Macron a declarat, în discursul de victorie că în Franța se deschide o nouă pagină: «*Vreau să fie cea a speranței și a încrederii regăsite*».

„Îmi exprim recunoștința că mi-ați acordat încrederea. Este o mare onoare și o mare responsabilitate. Mulțumesc din adâncul inimii. Recunoștința mea merge către toți cei care m-ati ales și m-ați sprijinit. *Mă adresez tuturor cetățenilor, indiferent cum ați votat. Vreau să adresez un salut adversarilor mei politici, doamnei Marine Le Pen.*

Toți învingătorii, tradițional deja, mulțumesc alegătorilor, indiferent de faptul pentru cine și-au dat votul. „Ține de responsabilitatea mea să vă ascult pe toți, să-i apăr pe cei mai fragili, să *organizez mai bine gesturile de solidaritate, să lupt împotriva tuturor formelor de discriminare și de inegalitate, asigurând într-un mod foarte clar și hotărât securitatea voastră*". Totuși, spre deosebire de retorica președinților americani, care vorbesc despre o națiune unită, cu „o singură inimă" (vedem în discursul lui Trump), Macron, dimpotrivă, constată faptul că francezii sunt „ o națiune divizată*, ceea ce i-a făcut pe mulți să voteze cu extremele...*"

Sentimentul patriotismului este prezent și în discursul lui Macron: *„Toți avem o datorie față de țara noastră…Suntem moștenitorii unei istorii mari și a unui mare mesaj umanist adresat lumii. Mă voi bate din toate puterile mele împotriva dezbinării. Numai astfel vom putea să redăm poporului francez șansa pe care Franța trebuie să i-o acorde.* În cursa prezidențială, Macron s-a poziționat ca persoană ce susține politicile integratoare ale Bruxelles-ului și chiar este susținut de establishmentul Uniunii Europene. Concludentă este și următoarea declarație a Președintelui nou- ales*: „Voi apăra Franța, interesele sale vitale, imaginea sa, mesajul său. Voi apăra Europa. ...Civilizația noastră este în joc, modul nostru de a trăi, de a fi liberi, de a ne exprima valorile, speranțele noastre. Vreau să refac legăturile între Europa și cetățenii săi, între popoarele sale.*"

Un element tradițional al discursurilor de inaugurare îl constituie finalizarea cu *frază-simbol.* Dacă pentru americani aceasta este: „*Dumnezeu să ocrotească America*", atunci Macron a rostit simbolicul: „*Trăiască Republica! Trăiască Franța!:„Pentru următorii 5 ani voi veghea cu devotament, cu umilință, cu hotărâre, asupra Franței. Trăiască Republica! Trăiască Franța!" [20]*

Analizând tradiția discursurilor primului Președinte al Republicii Moldova, identificăm invocarea forței divine chiar în alocuțiunea președintelui Mircea Snegur în fața mulțimii convocate în Piața Marii Adunări Naționale, la 27 august 1991, cu două ore înainte ca Parlamentul să voteze Declarația de Independență a Republicii Moldova. De asemenea, am remarca formula de adresare, care nu o mai întâlnim la alți președinți, apelul la unul din miturie politce fundamentale ale Moldovei – mitul Ștefan cel Mare, care va fi exploatat simbolic și Președintele comuist, Vladimir Voronin.

„Iubit popor!

Năzuința noastră sfântă spre libertate – unul dintre cele mai scumpe daruri dat de Dumnezeu fiecărei suflări omenești – este la un singur pas de realizare: peste numai două

ore Parlamentul se întrunește în ședință plenară pentru adopta Declrația de Independență a Republicii Moldova. … Astăzi, acum, fiecare secundă ne apropie tot mai mult de ceasul sfânt al libertății. Inimile noastre bat în ritmul acestor secunde, gândurile noastre fac pod peste secole și se unesc cu vrerea lui Ștefan cel Mare și Sfânt. ...De pe soclul său, Ștefan cel Mare, eternul nostru Domn și părinte, ne dă binecuvântare sa. Așa să ne ajute Dumnezeu !! [21].

Klaus Iohannism, Președintele României

Experții în comunicare politică au apreciat discursul inaugural al Președintelui Klaus Iohannis ca find „cel mai frumos discurs politic din istoria României".Ne-am propus, în ce urmează, să analizăm structura textului și simbolurile utilizate în primul discurs rostit de Klaus Iohannis în calitate de președinte. În primul rând, Iohannis lansează tradiționalele asigurări ca va fi „președintele tuturor": *„Sunt recunoscător și onorat de încrederea pe care cetățenii României mi-au acordat-o, aceea de a fi Președintele lor. Și îi asigur că voi fi Președintele tuturor românilor.* În al doilea rând, Iohannis a preferat să includă sloganul de campanie în textul discursului și să evoce importanța votului de încredere acordat sau miza evenimentului: *„România lucrului bine făcut este angajamentul pe care mi l-am luat în fața oamenilor și cu care pornesc pe acest drum."* Sau : *„ Lucrul bine făcut înseamnă că vom construi consens, dar consens nu doar în declarații, ci în acțiune, cu rezultate măsurabile [22].*

O componentă obligatorie a discursului inaugural este și enunțarea obiectivelor și priorităților mandatului: „Îmi propun ca la sfârșitul mandatului meu de Președinte, România să fie spațiul unei alte stări de spirit, al unui alt climat social, în care să își găsească în sfârșit loc stabilitatea, aprecierea valorii și calmul." „….Vreau ca la sfârșitul mandatului meu oamenii să vadă că în România proiectele se duc la bun sfârșit, că am construit instituții solide, că am făcut legi și reguli durabile. Vreau ca la sfârșitul mandatului meu să avem satisfacția de a fi valorificat fiecare șansă și de a fi lăsat în urmă o Românie mai puternică și mai unită."

În continuare, structura discursului inaugural se axează pe cele două dimensiuni: politica internă și politica externă. Politica internă va include obiective legate de modernizarea Constituției și a legislației naționale, a instituțiilor politice; consolidarea statului de drept, independența justiției, lupta anticorupție: *„Dacă există cu adevărat voință politică și nu doar declarații de intenție, atunci vom lua decizii care conduc la o construcție durabilă, dincolo de interese partizane și de moment"…„ Mi-aș dori ca la sfârșitul mandatului meu, corupția să nu mai figureze pe agenda publică, instituțiile să funcționeze pentru cetățeni, iar oamenii politici să fi înțeles în mod definitiv că se află în serviciul public, și nu pentru interese personale sau de grup".*

Subiecte tradiționale în discursul prezidențial sunt, de asemenea, problema demografică**;** modernizarea sistemelor publice care includ sistemul sanitar; sănătate; educație performantă și competitivă : *„Deși toți afirmăm că ni le dorim, totuși, de ce nu le avem? Cum se face că, deși le stabilim ca priorități, educația și sănătatea sunt primele care suportă consecințele crizelor, circumstanțelor și calculelor politice?*

Compartimentul discursiv referitor la politică externă a inclus:

✓ Securitatea națională:

„*Clasa politică din România are multe defecte, dar are un merit important: acela de a fi asumat împreună o opțiune clară și ireversibilă în ceea ce privește politica externă. Acela de a fi asigurat României securitatea națională. Cei trei piloni ai politicii noastre externe sunt: Parteneriatul Strategic cu Statele Unite ale Americii, apartenența la NATO și Uniunea Europeană. Cuvintele- cheie în ceea ce privește politica noastră externă sunt continuitate și predictibilitate*".

✓ Implicarea României în construcția Europei unite: „ Îmi doresc o voce mai puternică *a României în concertul european, un profil mai solid, o contribuție mai mare la ceea ce înseamnă construcția Europei unite*".

✓ Susținerea Republicii Moldova în parcursul european : „*Cred că salutăm cu toții rezultatele alegerilor din Republica Moldova, rezultate care au reafirmat o opțiune clară a majorității pentru un parcurs european. Pe noi acest rezultat ne obligă ca în următorii ani să fim sprijinul cel mai important al fraților noștri de peste Prut, pentru ca obiectivele lor de integrare europeană să se transforme din deziderate în realitate.*" *„Vă propun dumneavoastră, partidelor parlamentare, dar și tuturor actorilor sociali, mediului academic, să organizăm un consens național în jurul acestui obiectiv. Aici nu e vorba doar de declarații, ci mai ales de formule de acțiune concrete, prin care sprijinul nostru față de integrarea europeană a Republicii Moldova să fie efectiv și eficient [23].*

Subiectul patriotismului, *mândria națională* trebuie să fie un liant al discursului inaugural. Acest aspect nu lipsește nici din textul discursului Președintelui Iohannis: „*Mai presus de toate, însă, îmi doresc o națiune puternică. Națiunea română este mai mare decât suma intereselor, ambițiilor și chiar reușitelor individuale... Suntem o singură națiune cu valori și mai ales obiective. O națiune de cetățeni, care știe ce vrea în Europa, în lume, și mai ales care știe ce vrea pentru sine. Este o onoare pentru mine să fiu Președintele acestei națiuni. Vreau ca pentru fiecare român să fie în mod autentic o onoare și o mândrie că face parte din această națiune*".

O încărcătură emotivă deosebită se concentrează în fragmentul de finalitate a discursului de inaugurare. Cu excepția *frazei-simbol*, ultimele cuvinte prezidențiale trebuie să aibă un potențial persuasiv major, pentrua a fi memorat și a sensibiliza opinia publică. Iohannis finalizează discursul cu speranța că *România va uimi lumea, prin transformarea și reconstrucția ei*", utilizând și cuvinte-simbol *(lucrul bune făcut – lucrurile să se miște repede*) din sloganul de campanie: *„Trăim într-o lume în care vrem ca lucrurile să se miște repede și rezultatele să fie imediate, într-o lume în care să ceri cuiva încredere și răbdare e o provocare. Iar să ai încredere și răbdare e o provocare și mai mare. Și totuși vi le cer. Nu pentru mine. Ci încredere și răbdare unii cu alții, între noi înșine și cu noi înșine, ca națiune. Pentru că doar cu ele putem face o construcție durabilă. …Îmi pun întreaga putere și pricepere la dispoziția poporului român. Ca peste cinci ani să putem spune că România este țara care a uimit lumea, prin transformarea și reconstrucția ei` [24].*

Analizând mai multe discursuri inaugurale, am dedus următoarea coerență a unui discurs de acest gen:

Structura unui discurs prezidențial inaugural

- **Miza scrutinului**
- **Mulțumire predecesorilor (predecesorului), concurentului electoral**
- **Recunoștință pentru încredere**
- **Utilizarea frazei stereotipale („președintele tuturor")**
- **Incluziunea repetată a sloganului de campanie pe parcursul discursului**
- **Obiective pentru finalitatea mandatului: la nivelul politicii interne și la nivelul politicii externe (evidențierea cuvintelor-cheie).**
- **Voința politică și asigurarea reformelor pe domenii; rolul președintelui în acest context**
- **Evidențierea domeniilor prioritare ale mandatului**
- **Rolul clasei politice în perfecționarea instituțiilor democratice**
- **Relația putere –opoziție**
- **Consens național**
- **Accent pe unitate, națiune, patriotism**
- **Fraze simbolice de final**

Trebuie să constatăm ideea renașterii naționale, a demnității naționale, a poporului se regăsesc și în discursul rostit de Mirce Snegur în Parlamentul Republicii Moldova cu prilejul instalării în funcția de Președinte al Republicii Moldova la 15 ianuarie 1992: *„La toate etapele, forța cea mai convingătoare a fost poporul - acele sute de mii de oameni care au ieșit în stradă cu imperativele: Limbă, Alfabet, Suveranitate, Independență.*

De asemenea, președintele puncta necesitatea de „creare a unei echipe de guvernământ capabile să dirijeze cu claritate procesele în albia lor firească, să asigure conlucrarea tuturor forțelor politice care vor prosperarea acestui stat". Snegur s-a oprit în mod special la relațiile cu România și a comentat cunoscutul său apel: *„Să ne ținem de neamuri": „ Avem aceeași limbă, aceiași domnitori, în cea mai mare măsură - aceeași istorie și același destin. Nu putem să nu trăim bine cu frații noștri din cauza ambițiilor ideologice. … Să nu credeți că astăzi putem obține ceva neglijând voința poporului. Există alte vremuri, există o altă mentalitate și altele sunt cerințele poporului"…*

Finalul alocuțiunii exprima convingerea în succesele viitoarelor reforme, mobilizarea forțelor politice și a poporului la realizarea lor: *„Chem toate forțele politice, toți oamenii de bună credință la coeziune în numele edificării Republicii Moldova. La cumpănă de secole, s-a întors și spre noi cu fața Dumnezeu. .. De noi, bărbații politici ai acestui neam, depinde cum vom intra în letopisețul sec. XX – ca făuritori de destin sau ca risipitori de șanse și sancționați de istorie [25].*

Un model al discursului politic poate fi considerat ***Discursul Regelui Mihai*** în Parlamentul României, din 25 octombrie 2011, în ziua în care Majestatea Sa împlinea 90 de ani. A fost un eveniment memorabil și simbolic în viața politică a României. Dupa 65 de ani, Regele Mihai s-a adresat Parlamentului și poporului român. Am selectat mai jos frazele care (pot fi) sunt preluate de actorii politici în diferite contexte.

Secvențe memorabile din Discursul Regelui Mihai în Parlamentul României, 2011:

❖ *Nu putem avea viitor fără a respecta trecutul nostru.*

❖ *Politica e o sabie cu două tăișuri. Practicată în respectul legii și instituțiilor, garantează democrația și libertatea. Dar poate aduce pagube cetățenilor, practicată în disprețul legii, nesocotind rostul primordial al statului.*

❖ *Instituțiile democratice nu-s guvernate numai de legi și etică. Iubirea de țară, competența sunt criteriile principale ale vieții publice.*

❖ *Lumea de mâine nu poate exista fără morală, credință*, memorie.

❖ *Cinismul, întersul îngust, lașitatea nu trebuie să ne ocupe viața.*

❖ *Cele mai importante valori - după independență și libertate - sunt identitatea și demnitatea națională.*

❖ *Democrația trebuie să îmbăgățească arta guvernării, nu s-o sărăcească.*

❖ *Jurământul meu a fost facut și continuă sa fie valabil pentru toți românii, care au fost si vor fi parte a națiunii. Stă în puterea noastră să facem România .o țară stabilă, prosperă, admirată.*

❖ *Nu văd România de astăzi ca pe o moștenire de la părinții noștri, ci ca pe o țară pe care am luat-o cu împrumut de la copiii noștri. Așa sa ne ajute Dumnezeu!* [26]

Un subiect cunoscut, simbolic și apreciat în istoria discursivității politice îl reprezintă discursul Președintelui american Kennedy, rostit în Berlinul de Vest în anul 1963 - perioada *războiului rece,* și a celor două Germanii, separate prin „cortina de fier". A fost perceput de opinia publică internațională ca un discurs de blamare a regumurilor comuniste, Berlinul de Vest fiind tratat ca o cetate a libertății pe un continent asediat de comunism: „*Nu cunosc nici o localitate, nici un oraș, care să fie asediat timp de 18 ani și încă să trăiască cu vitalitatea și forța, speranța și determinarea Berlinului de Vest*".

„*Libertatea este indivizibilă, și acolo unde un singur om este înrobit, nimeni nu este liber. Atunci când toți sunt liberi, abia atunci putem privi înainte către ziua în care acest oraș va redeveni unul singur, iar această țară și acest mare Continent al Europei vor redeveni un întreg într-o lume pașnică și plină de speranță. Când această zi va veni în final, și va veni!, poporul Berlinului de Vest va găsi o satisfacție sobră în faptul că a fost pe linia frontului timp de aproape două decenii.*"

• **Istoricul discursului prezidențial despre Starea Națiunii**

Sintagma *starea natiunii* a fost folosită pentru prima dată în 1935, sub mandatul lui Franklin Roosevelt. Timp de mai mulți ani, discursul s-a numit „Mesajul Anual al Presedintelui către Congres». În prezent, discursul este susținut de obicei în ultima zi de marți a lunii ianurie, deși legea nu prevede explicit acest lucru.

Constituția americană, art.2, impune președintele „să informeze la intervale regulate Congresul despre starea națunii și să supună atenției acestuia măsurile pe care le consideră necesare». Modelat după tipicul discursurilor monarhice ținute în unele state europene la inaugurarea unei noi sesiuni a Adunărilor Legislative, acest discurs despre starea națiunii este prevăzut în art. 2, secțiunea 3 din Constituția SUA ca o îndatorire a șefului Executivului american [27]. Discursul este amânat numai în caz de catastrofă majoră, așa cum s-a întâmplat în timpul mandatului lui Ronald Reagan, în 1986, din cauza exploziei navetei

Challenger. Primul sef de stat care a rostit discursul despre starea națiunii, la 8 ianuarie 1790, la New York, capitala SUA în acea perioadă, a fost George Washington.

În 1801, Thomas Jefferson, întrerupe tradiția, considerând că ceremonialul are accente regaliste. Următorii președinți au preferat să trimită un reprezentant care să le lectureze mesajul în Parlament. [28] În schimb, într-un discurs pe care l-a susținut în 1807 în fața Congresului a combinat pentru prima dată cuvintele *relații* și *public* în sintagma *relații publice*, pentru a defini starea de spirit a cetățenilor în interiorul unei comunități politice [29]. Abia în 1913 Președintele Woodrow Wilson revine personal în fața Congresului.

Primul disurs difuzat la radio, în 1923, a fost cel al lui Calvin Coolidge, în timp ce mesajul lui Harry S. Truman din 1947 a fost primul difuzat la televizor, iar cel al lui Bill Clinton din 1997 primul transmis pe Internet. Cu timpul, mesajul anual tradițional al președintelui Americii a devenit, remarcă Bogdan Vasilescu, «un ritual politic și spectacol mediatic». Expertul David Corbin pune în dubii necesitatea acestui ritual discursiv. „Nu cred că mai este la fel de important în prezent". Este timpul sa punem capat unui ritual anual absurd», scrie in cotidianul „The Washington Post". Astfel, și profesorul de istorie Lewis Gould denunță «frivolitatea teatrului politic», prilejuită de prezentarea mesajului anual prezidențial [30].

Donald Trump: semnale pentru lumea politică în primul discurs despre Starea Națiunii

Este un discurs construit din metafore, mai ales atunci când se referă la măreția națiunii americane, idee ce trece ca un fir roșu prin tot discursul prezidențial:

„În ultimul an am făcut progrese incredibile și am obținut un succes extraordinar. *Ne-am confruntat cu provocări la care ne-am așteptat, dar și cu altele, pe care nu le-am fi imaginat vreodată. …Dar, prin toate acestea, am văzut frumusețea sufletului Americii și a oțelului din care este făcută coloana sa vertebrală. Fiecare test a făurit noi eroi americani care să ne reamintească cine suntem și ce putem. În ultimul an, lumea a văzut ceea ce știm dintotdeauna. Că nici o națiune nu este atât de neînfricată, de îndrăzneață sau determinată ca americanii. Dacă există un munte, îl escaladăm. Dacă există o frontieră, o traversăm. Dacă există o provocare, o stăpînim. Dacă există o oportunitate, putem profita. Să începem în seara asta, recunoscând că starea națiunii noastre este puternică, pentru că oamenii noștri sunt puternici.*

În primul său discurs, Donald Trump a reiterat dorința sa de a înăspri politica de imigrație, afirmând că frontierele prea permeabile ale Statelor Unite au costat numeroase vieți : "*Timp de decenii, frontierele deschise au permis drogurilor și grupărilor criminale să se reverse peste comunitățile noastre cele mai vulnerabile. Ele au permis milioanelor de muncitori prost plătiți să intre în concurență pentru locuri de muncă și salarii cu americanii cei mai săraci. Mai tragic, au costat pierderea a numeroase vieți nevinovate*".

În politica externă, Trump nominalizează China și Rusia ca fiind state rivale: „În întreaga lume, ne confruntăm cu regimuri ostile, cu grupări teroriste și cu rivali precum China și Rusia care ne provoacă interesele, economia și valorile. În confruntarea cu aceste pericole, știm că slăbiciunea este cea mai sigură cale către conflict, iar puterea de neegalat este cel mai sigur mijloc al apărării."

Totoadă, președintele american a mai avertizat împotriva *"bunăvoinței și concesiilor"* în fața amenințării nucleare nord-coreene și a promis că nu va repeta "erorile administrațiilor precedente": *"Niciun regim nu și-a oprimat proprii cetățeni" atât de "brutal ca dictatura crudă din Coreea de Nord". "Este suficient să privim caracterul vicios al regimului nord-coreean pentru a înțelege natura amenințării nucleare pe care o poate reprezenta pentru America și aliații ei"*, a mai spus președintele Donald Trump în discursul ținut marți seară în Congresul de la Washington [31]. *În același mesaj face pel la cooperare dintre republicani și democrați: «Cer ambelor partide să coopereze pentru a oferi țării o infrastructură sigură, rapidă, fiabilă și modernă. Este nevoie de o lege care să genereze cel puțin 1,5 mii de miliarde dolari pentru noua investiție infrastructurală de care țara are disperată nevoie». «..Era capitulării economice s-a încheiat. Vom proteja forța de muncă americană, și proprietatea noastră intelectuală, prin respectarea strictă a regulilor comerciale»* [32].

În discursul despre Starea Națiunii, Trump reaprinde „*Visul American*": *„Cât timp avem încredere în valorile noastre, în cetățenii noștri și în Dumnezeu, nu vom eșua!* *„..Acesta este noul nostru moment american: nu a mai fost niciodată un moment mai bun pentru a începe să trăiți visul american".*

„..Atâta timp cât avem încredere în valorile noastre, încredere în cetățenii noștri și încredere în Dumnezeu, nu vom eșua. Familiile noastre vor înflori. Oamenii noștri vor prospera. Iar Națiunea noastră va fi pentru totdeauna în siguranță, puternică și mândră și liberă. Dumnezeu să binecuvânteze America!"

Barack Obama: ultimul discurs despre Starea Națiunii

În ultimul său discurs despre Starea Națiunii, președintele american a menționat care sunt cele patru provocări la care Statele Unite trebuie să facă față, indiferent cine va câștiga cursa pentru Casa Albă în 2016 : *„Prima, cum putem acorda tuturor o șansă în această economie nouă. În al doilea rând, cum putem face tehnologia să lucreze pentru noi și nu împotriva noastră. În al treilea rând, cum putem menține siguranța în America și să conducem lumea, fără a deveni un polițist global. Și în final, cum putem face politica să reflecte ce e mai bun în noi și nu ce e mai rău"*, a spus Barack Obama. Liderul de la Casa Albă a anunțat noul mare proiect al Statelor Unite: găsirea unui leac pentru cancer, obiectiv pe care l-a comparat cu trimiterea unui om pe Lună [33].

Tradiția discursului prezidențial anual în Federația Rusă

În Adunarea Federală, tradiția discursurilor a fost începută de președintele Boris Elțîn. Am selectat cele mai importante dintre ele. La 24 februarie 1994, acesta susține primul discurs, întitulat „*Despre consolidarea statului rus*», având ca obiective: construirea statului de drept, respectarea Constituției și legilor, protejarea drepturilor cetățenilor într-o societate democratică, precum și reformele de piață. Una dintre ideile centrale ale discursului a fost că Rusia nu își permite nici să se întoarcă la economia planificată din epoca sovietică, nici să continue „terapia de șoc" asupra economiei [34].

La 16 februarie 1995, B.Elțîn a susținut cel de-al doilea discurs, intitulat „*Despre eficiența puterii statului în Rusia*», care s-a concentrat asupra suveranității, independenței, integrității și potențialului economic al Rusiei, precum și asupra dreptului statului de a folosi forța în criza din Cecenia, prioritățile politicii externe, sprijinirea științei, culturii

și educației. La 6 martie 1997, Elțîn s-a adresat Adunării Federale, într-un discurs intitulat „*Ordine în Guvern, ordine în țară*”, cerând consolidarea ordinii în guvern și în țară nu în baza dictaturii, ci a statului de drept. Președintele a recunoscut că liderii țării au făcut greșeli în gestionarea crizei din Cecenia, care s-au soldat cu victime și prejudicii economice semnificative. El a reiterat dezaprobarea față de planurile NATO de extindere în Est și a declarat că Europa intră în «vremuri critice». Președintele a subliniat prioritatea unei reforme militare.

Discursul anual al lui Elțîn în fața Adunării Federale din 30 martie 1999 a fost intitulat „*Rusia între două epoci*”. Pentru prima dată, liderul rus nu și-a început discursul cu probleme interne, ci cu situația din Iugoslavia, menționând că discursul său are loc într-un «moment dramatic», în timp ce NATO desfășoară raiduri aeriene în Iugoslavia. Principala temă a discursului prezidențial a fost situația curentă din țară și concepția sa pentru dezvoltare [35].

Tradiția discursurilor în Parlament a fost continuată și în 2000 de noul președinte, Vladimir Putin. Primul său discurs, adresat Adunării Federale la 8 iulie, și l-a intitulat „*Starea Rusiei: Calea către un stat eficient*”. Obiectivul principal era de a transforma Rusia într-un stat puternic. El a enumerat principalele amenințări la adresa societății ruse: îmbătrânirea populației, decăderea fizică și spirituală a națiunii, problemele economice, inclusiv diferența mare dintre Rusia și economiile occidentale, amenințările la adresa federalismului rusesc, separatismul regional, guvernarea locală precară, absența unei conduceri unificate a țării.

Tradiția discursului prezidențial anual lipsește din paradigmele comunicării prezidențiale în Republica Moldova. De cele mai dese ori, la sfârșit de an, președinții invită reprezentanții mass-media la o conferință de bilanț. Alteori, se limitează la un mesaj cu prilejul sărbătorii de Anul Nou. De remarcat deosebirea dintre Mesajul din Ajunul Crăciunului, care este unul familial, emoțional, lansat într-un cadru neoficial. În acste cazuri se observă o tendință de felicitare din partea cuplurilor prezidențiale.

Mesajele de Anul Nou

Mesajul președintelui de Anul Nou, prin definiție, este unul politic, simbolic și redă o sinteză a evenimentelor de anvergură care au marcat destinul poporului pe parcursul unui an. Astfel, îi vom urmări pe soții Macron, în compania lui Nemo, “primul câine al Franței”, în Palatul Elysee, felicitând francezii cu prilejul Ajunului de Crăciun. Altul însă va fi mesajul de Anul Nou al președintelui.

În 2017, în primul mesaj de Anul Nou după alegerea sa, Presedintele francez Emmanuel Macron a declarat, într-un mesaj video, care a durat 17 minute, adresat țării în ajunul Anului Nou, că anul 2018 este unul decisiv pentru ca Europa să -și revina și să devina mai puternică: „Europa este bună pentru Franța, iar Franța nu poate reuși fără o Europă mai puternică”. Președintele și-a încheiat mesajul cerându-le francezilor „să se intrebe ce pot face ei pentru națiune”, în fiecare zi, parafrazându-l astfel pe Președintele american John F. Kennedy în discursul sau inaugural [36].

În Statele Unite, Donald Trump nu a adresat mesaje oficiale de Anul Nou. Dar pe Twitter, el a postat și un film care reunește fragmente din discursurile sale și imagini care, în opinia sa, îi ilustrează realizările din primul an de mandat [37].

Și primul Președinte al Republicii Moldova, în primul mesaj de acest gen, a respectat tradiția mesajului politic - șinteză și simbol. Acest mesj a devenit un ritual veritabil în *politica comunicării prezidențiale,* în timpul căruia președintele, uneori codificat, transmite semnale importante pentru cetățeni, nu doar marcate de optimism, dar, uneori, de constatare a unor rateuri ale guvernării. Anume asta a făcut Mircea Snegur în 1996.

Mesajul Președintelui Mircea Snegur către popor cu prilejul Aului Nou 1992

„Dragi compatrioți,

„A devnit o tradiție ca la hotarul ditre ani să medităm împreună asupra bucuriilor și necazurilor noastre, asupra destinului Moldovei și al harnicului ei popor. ..Anul 1991 va rămâne în istoria tânărului nostru stat. ..O semnificație de primă importanță în destinul republicii a căpătat ziua de 27 august, când Marea Adunare Națională s-a pronunțat în favoarea Independenței, iar Parlamentul a legiferat unanim voința poporului. …Tot în acest an au avut loc alegerile Președintelui RM. Am toată încrederea în popor – el va ști să aleagă grâil de neghină, adevărul de minciună.

*„Iubit popor! Acum, în utimele clipe ale anului 1991, Vă felicit din toată inima cu ocazia S*ărbătorilor de *Iarnă, urându-Vă ca anul care va urma să fie pașnic și îmbelșugat. Să fim sănătoși! La anul și la mulți ani*! [38].

Un caz inedit în difuzarea mesajului prezidențial cu prilejul Anului Nou a avut loc în 1996, după desfășurarea alegerilor prezidențiale (turul I- 17 noiembrie, turul II -1 decembrie), în urma cărora a ieșit învingător Petru Lucinschi, devansându-l, în turul II, pe președintele în exercițiu Mircea Snegur.

Mesajul Președintelui Snegur, care ieșise pierdant din competiția prezidențială, nu a fost difuzat, conform tradiției, pe 31 decembrie, în ajun de miezul nopții (11.55), ci la ora 21.00. Conducerea Televiziunii a argumentat prin faptul că și în România se proceda la fel. „De îndată mi-a fost limpede că miezul nopții se rezerva pentru președintele nouales P. Lucinschi, pe care l-a promovat insistent Compania Teleradio-Modova",[39] scrie Mircea Snegur în *Memoriile sale*. Ceremonia de investitură a Președintelui Lucinschi urma să aibă loc la 15 ianuarie 1997. Este mesajul din care se citesc implicit motivele înfrângerii sale.

Mesajul Președintelui Republicii Moldova Mircea Snegur cu prilejul Anului Nou 1997

„...Așa a fost întotdeauna: *de e bine, de e rău, așteptăm Anul Nou cu spernața că va fi mai bun decât cel care pleacă, iar ceea ce nu am reușit să facem în acest an, vom face în anul care vine……Nu am reușit să ameliorăm problemele financiare ale populației, statul având restanțe mari la plata pensiliilor și salariilor… Nu o duc mai bine nici țăranii. Majoritatea lor continuă să rămână ostaticii unui model de gospodărire depășit de timp. Mulți dintre oamenii de la sate s-au pomenit în plină iarnă fără lemne de foc….*

Stimați concetățeni! Folosesc acest prilej pentru a reînnoi urările mele cele mai calde pentru un an nou bogat, cu liniște, prosperitate și cât mai multe împliniri pentru dumneavostră și familia dumneavostră. Vă doresc sănătate și fericire, lumniă și căldură. Am fost și rămân cu dumneavoastă. Sa fim uniți și la bine, și la greu. La anul și la mulți ani!"

Mesaje prezidențiale cu aluzii și impact afectiv-emoțional
Nicolae Timofti, Președintele Republicii Moldova

În funcție de stilul personal, politica comunicării prezidențiale poate fi superficială sau profundă, tolerantă sau agresivă, obiectivă sau populistă, directă sau construită cu aluzii nu mai puțin îndrăznețe. Prezența aluziei a marcat, în ultimul an de mandat, pe fundalul scandalului de corupție politică, în mod special mesajele Președintelui moldovean Nicolae Timofti. Lucru pe care l-a remarcat, la moment, și presa națională. Astfel, *Ziarul național* scria**:** Președintele republicii, Nicolae Timofti, a avut un mesaj îndrăzneț și plin de aluzii la ceremonia de deschidere a Orășelului Europei, inaugurat astăzi la Chișinău, cu ocazia Zilei Europei.

Timofti a remarcat, în context, importanța alegerilor prezidențiale din toamnă:

„Ne propunem deșteptarea conștiinței civice, ridicarea nivelului de cultură politică. La 30 octombrie urmează să alegem prin vot direct și universal președintele republicii. Cultura participativă, în spiritul normelor europene, înseamnă însă un vot conștient, rațional, bine gândit, și nu unul cumpărat cu pomeni electorale. De noi depinde dacă vom merge spre un viitor european sau vom alege amurgul conservării flagelului corupției și a instituțiilor de stat controlate de factori politici. Pentru edificarea unui stat de drept, e de datoria noastră să clădim un stat în care să domine dictatura legii și nu a unei singure persoane, partid politic sau grup de interese. Republicaaa Moldova își merită locul în marea familie europeană. UE e numitorul nostru comun". (14.05.2016)

Un alt speciment al discursivității persuasive a Președintelui Timofti îl constituie prezența pricipiului „temeiurilor comune" aristotelice. În noaptea de 12 spre 13 iunie s-au împlinit 75 de ani de la primul val de deportări staliniste din Basarabia și Nordul Bucovinei. Primul val de deportări a început în noaptea de 12 spre 13 iunie 1941 (ora 2.30) și a cuprins teritoriile anexate de URSS de la România. Fiind dintr-o familie care a avut de suferit în urma deportărilor efectuate de regimul stalinist, în 1946, într-u mesaj adresat în cotextul comemorării victimelor torturii staliniste menționa: *"Dragi cetățeni, "Istoria nu se uită. Iar cine nu are memoria istoriei, riscă s-o repete".*

„Și eu sunt descendentul unei familii de țărani, în care NKVD-ul a bătut la geam în noaptea deportărilor. Au început săptămânile infernului. Familii despărțite, adolescenți separați de părinți, mame despărțite de soți. Poporul nostru se afla sub tortura politicilor staliniste. Aceste zguduitoare momente din biografia Moldovei nu pot fi șterse din memoria noastră colectivă… …Cu gândul la acele teribile zile și nopți, în care au fost distruse familiile de țărani gospodari din ținuturile noastre, să nu mai admitem și să nu comitem erori, când consecințele lor pot fi fatale pentru un popor. Totodată, să nu tolerăm sloganurile de ură și paradigma de revanșă din mediul politic actual", arată aluziv șeful statului.

Concluzii. Comunicarea prezidențială este un câmp în care se intersectează diverse modalități de persuadare. Rolul și locul instituției prezidențiale permit fie orientarea politicilor de comunicare spre o anumită problemă, fie crearea unei noi direcții ce trebuie dezbatută. Ceremonia de investire, conferințele de presă, dar, în special, perioadele de criză sunt cele mai bune momente pentru președinte să-și transmită mesajul către popor.

Studiul efectuat ne îngăduie să deducem următoarele caracteritici ale comunicării prezidențiale:

✓ Caracterul argumentativ- persuasiv
✓ Caracterul instituțional
✓ Evocarea mitologiei politice
✓ Apelul la mituri populare
✓ Apelul la implicit (*aluzie, subînțeles)*
✓ Utilizarea cuvintelor pozitive (*deschidere, transparență, credibilitate)* și a cuvintelor-emblemă *(schimbare, liniște, continuitate)*
✓ **În anumite contexte – cuvinte negatie (***manipulare, egoism cosmetizare, nostalgie)*
✓ Cuvinte ale puterii (*consens, emanație, liniște // destabilizare, neautorizat,*) vs cuvinte ale opoziției (*schimbare / nomenclatură)*
✓ Prezența imperativului ca forță mobilizatoare

Cuvintele politicii încorporează mituri populare, așa cum ar fi: „dușmanul care conspiră", „conducătorul viteaz", „salvatorul", „unitatea națională" „măreția națiuii" etc. Miturile politice asociază o explicație simplă cu o componentă evaluativă. Discursul politic prezidențial cu largă adresabilitate face apel la valori general umane, cu o încărcătură afectivă ridicată: viața, familia, religia, tradiția și identitatea națională etc. Comunicarea prezidențială poate fi tratată ca o activitate de evaluare relevantă a funcționării sistemului politic. Retorica prezidențială impregnează toată activitatea politică a acestuia, stilul personal și docrtina (ideologia) formațiuii politice cu care se ideintifică.

REFERINȚE BIBLIOGRAFIE

1. Seguela Jacques, Gabriel Thoveron. *Comunicarea politică azi.* Bucureşti: Antet, 1996, p. 5.
2. Gerstlé Jacques. La communication politique (2nd edition). Paris: Armand Colin, 2008, p.96
3. Ibidem, p.94
4. Constituția Republicii Moldova, art .96 pe http://lex.justice.md/document_rom.php?id=44B9F30E:7AC17731
5. Beciu Camelia. Comunicare politica. Bucuresti: editura comunicare.ro, 2002, p.70.
6. Arsith Mirela. Universul politic ca spectacol. În: Revista Română de Studii Culturale. Citat: nr. 3/2004 [http://ebooks.unibuc.ro/filologie/dindelegan/cuprins.html].
7. Gerstlé Jacques. Op. cit. p., p.92.
8. Mouchon Jean. La communication présidentielle en quête demodèle . În : Hermès, 17-18, 1995
9. Neveu Erik. Une Societe de communication? Paris: Edition Montchrestien, 1994.
10. https://www.ziarulnational.md/dodon-cheama-presa-la-holercani-propun-o-discutie-de-doua-ore/
11. Fugaru Ilie. http://epochtimes-romania.com/news/ceremonia-investirii-presedintelui-american-eveniment-cu-semnificatii-istorice---25558
12. Ibidem.
13. O controversă aparută în ultimii ani este legată de rostirea cuvintelor „Aşa să-mi ajute Dumnezeu!" Există critici care susțin că aceste cuvinte au fost introduse artificial în ceremonia de investire, ele nefiind stipulate în Constituție. Ei aduc în sprijinul acestor afirmații cercetări istorice recente care ar dovedi că propoziția „Aşa să-mi ajute Dumnezeu!" nu ar fi fost rostită de primul preşedinte american, George Washington.
14. https://legeaz.net/constitutia-romaniei/articolul-82-constitutie
15. Drepturile fundamentale cetăţeneşti reprezintă acele drepturi ale cetățenilor care sunt esențiale pentru existența fizică, pentru dezvoltarea materială şi intelectuală a acestora, precum şi pentru asigurarea participarii lor active la conducerea statului. Drepturile fundamentale sunt acele drepturi subiective ale cetățenilor, esențiale pentru viața, libertatea şi demnitatea acestora, indispensabile pentru libera dezvoltare a personalitttii umane, drepturi stabilite prin Constituție şi garantate prin Constituție şi legi.
16. Snegur Mircea. V.2. p. 322.
17. Drepturile fundamentale cetăţeneşti reprezintă acele drepturi ale cetățenilor care sunt esențiale pentru existența fizică, pentru dezvoltarea materială şi intelectuală a acestora, precum şi pentru asigurarea participarii lor active la conducerea statului. Drepturile fundamentale sunt acele drepturi subiective ale

cetățenilor, esențiale pentru viața, libertatea şi demnitatea acestora, indispensabile pentru libera dezvoltare a personalitţtii umane, drepturi stabilite prin Constituție şi garantate prin Constituție şi legi.
18. Stoica Irina. Cele mai importante fragmente din discursurile inaugurale ale preşedinților SUA, Agerpress, accesat 01.02.2017. Pe: https://www.agerpres.ro/externe/2017/01/20/cele-mai-importante-fragmente-din-discursurile-inaugurale-ale-presedintilor-sua-11-03-15.
19. Stan Filip. Donald Trump a ținut cel mai scurt discurs inaugural al preşedinților SUA, din ultimii 40 ani. Pe: https://www.romaniatv.net/donald-trump-a-tinut-cel-mai-scurt-discurs-inaugural-al-presedintilor-sua-din-ultimii-40-ani_336688.html, accesat 20.01.2017.
20. http://stiri.tvr.ro/emmanuel-macron-discursul-invingatorului-voi-apara-fran-a-interesele-sale-vitale-imaginea-sa-mesajul-sau-voi-apara-europa_817391.html#view
21. Snegur Mircea, Labirintul destinului. Memorii. Vol. 6. Chişinău, 2017, p. 237- 239.
22. Klaus Iohannis. Discurs inaugural https://acum.tv/articol/72964/
23. Ibidem.
24. Ibidem.
25. Snegur M. Op. cit., Vol. 6, p. 322.
26. Discursul Regelui Mihai în Parlamentul României, 2011 https://www.youtube.com/watch?v=s6Lmc-ZxZtc
27. Newson D., Turk J., Kruckeberg D. This is PR: the Realites of Public Realtions. Belmont, California: Wadswordth Thomson Learninng, 2004.
28. Cora M., Vasilescu B. Scurt istoric al mesajelor Preşedinților SUA, pe: http://www.curierulnational.ro/print/69828,(accesat 2.02.2015).
29. Ibidem.
30. Ibidem.
31. https://stirileprotv.ro/stiri/international/donald-trump-discursul-despre-starea-natiunii-tarile-zrivale-sua-ca-rusia-si-china.html, 31 ianurie 2018
32. https://www.rfi.ro/politica-100896-trump-discurs-starea-natiunii-realizari-cartea-recordurilor-planuri
33. https://www.europafm.ro/barack-obama-a-sustinut-ultimul-sau-discurs-despre-starea-natiunii/
34. Enache Iu. Douăzeci de ani de discursuri prezidențale în Adunarea Federală a Rusiei. Pe : https://www.mediafax.ro/externe/cronologie-douazeci-de-ani-de-discursuri-prezidentiale-in-adunarea-federala-a-rusiei-13701216, accesat 15.10. 2018.
35. Enache, Iu.https://www.mediafax.ro/externe/cronologie-douazeci-de-ani-de-discursuri-prezidentiale-in-adunarea-federala-a-rusiei-13701216, 15 octombrie 2018
36. http://www.ziare.com/emmanuel-macron/presedinte-franta/macron-spune-ca-anul-2018-este-decisiv-pentru-europa-1495456 accesat 01.01.18.
37. https://observator.tv/extern/liderii-lumii-2018-mesaje-236621.html, accesat 01.01.18
38. Snegur Mircea. Op. cit., Vol. 2, p. 317.
39. Snegur Mircea. Op. cit., Vol. 6, p. 548.